

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. Паленичак

кандидат економічних наук

Інститут сільського господарства Карпатського регіону
(с. Оброшине, Львівський р-н, Львівська обл., Україна)

e-mail: lxan.ua@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6880-0029>

Гармонізація національної системи екологічного менеджменту з європейськими стандартами слугуватиме ключовою передумовою для досягнення сталого розвитку вітчизняного аграрного виробництва. Тому дослідження ґрунтується на системному підході на основі аналізу нормативно-правових актів України й документів ЄС, міжнародних стандартів ISO 14001 та EMAS і використанні елементів ситуаційного моделювання (песимістичний, помірний та оптимістичний сценарії). Застосування сценарного підходу розглядається як інструмент адаптації управлінських рішень до різних економіко-політичних умов, що є особливо важливим у воєнному та післявоєнному контекстах. Розроблена концептуальна модель оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств відіграє особливу роль в умовах кризи та післякризового відновлення й передбачає інтеграцію економічних, екологічних, соціальних та інноваційних індикаторів. Її використання є доцільним на різних рівнях управління: державними органами влади — у процесі формування цільових програм підтримки аграрного сектору, дорадчими службами — для надання науково обґрунтованих рекомендацій, а також аграрними підприємствами — для стратегічного планування та оцінювання власної екологоорієнтованої діяльності. Впровадження та вдосконалення відповідної моделі спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств, забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень, формування довіри з боку стейкхолдерів і розширення можливостей залучення “зелених” інвестицій.

Ключові слова: сценарний підхід, модель оцінювання, управління, фінансове стимулювання, моніторинг, екологізація, сталий розвиток.

ВСТУП

Сучасна світова економіка функціонує в умовах посилення екологічних імперативів і зростання потреби в раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема оцінювання управління екологоорієнтованим розвитком підприємств. Одним із ключових секторів у цьому процесі є агропромисловий комплекс, який визначає рівень продовольчої безпеки та загальну стійкість національної економіки. У зв'язку з цим важливим науково-практичним завданням є розроблення моделі оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств. Така модель повинна інтегрувати економічні, екологічні, соціальні та інноваційні складові, а також слугувати інструментом для прийняття стратегічних рішень, обґрунтованих як інституційно, так і науково. Її ефективна реалізація ґрунтується на комплексному аналізі ключових індикаторів діяльності підприємств, виявленні сильних і слабких сторін управлінських систем,

визначенні рівня відповідності міжнародним стандартам сталого розвитку та формуванні пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Обґрунтування засад еколого-економічної взаємодії господарюючих суб'єктів із довкіллям і методології комплексного аналізу причинно-наслідкових зв'язків висвітлено в працях вітчизняних науковців [1–4]. У цих дослідженнях розкрито вплив екодеструктивного аграрного природокористування на результативність виробничої діяльності, визначено ключові детермінанти “зеленої” економіки для аграрного сектору України й запропоновано методичні підходи до інтегральної оцінки інноваційної активності економіки. Важливим теоретичним підґрунтям залишаються також зарубіжні праці, у яких аналізуються конкурентні екологічні стратегії підприємств та економіка добробуту [5; 6].

Фінансове забезпечення інноваційних процесів розглядається як ключовий чинник екологоорієнтованого розвитку. Зарубіжний досвід підтверджує: ефективно впровадження екоінновацій неможливе без дієвих фінансових механізмів [7]. Послання багатокритеріальних і сценарних методів із фінансово-економічними інструментами формує цілісну основу для управлінських рішень, здатних враховувати як внутрішні умови функціонування підприємств, так і глобальні екологічні виклики.

Практика країн ЄС підтверджує стратегічну роль збереження еколого-економічного балансу, що вже забезпечило відчутні результати у сфері екологізації економіки. Для України, яка перебуває на шляху євроінтеграції, важливим завданням є не лише засвоєння європейського досвіду, а й його адаптація до національних умов [8]. Комплексне оцінювання сталості агроекологічних політик потребує застосування багатокритеріальних і сценарних підходів, що дасть змогу одночасно визначати економічні та екологічні наслідки управлінських рішень і прогнозувати результати реалізації різних стратегій розвитку [9; 10].

Мета роботи полягає в удосконаленні методичних засад оцінювання управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств на основі міжнародних стандартів шляхом використання формалізованих систем екологічного менеджменту та сценарного підходу.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологічна основа дослідження ґрунтується на системному підході, інтегрованому оцінюванні та методах багатокритеріального аналізу. Використано елементи ситуаційного моделювання (песимістичний, помірний та оптимістичний сценарії), проведено порівняльний аналіз нормативно-правових актів України, документів ЄС (CAP, European Green Deal, Farm to Fork, Biodiversity Strategy) і вимог міжнародних стандартів ISO 14001 (Environmental Management Systems) та EMAS (Eco-Management and Audit Scheme).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Необхідність формування комплексної екологічної політики на міжнародному рівні вперше була офіційно обґрунтована на Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972). Саме цей форум започаткував перехід до глобальної парадигми сталого розвитку, що ґрунтується на інтеграції економічних та екологічних стратегій як взаємозалежних чинників суспільного прогресу.

Подальша еволюція міжнародної екологічної політики характеризувалася поступовим переходом від декларативних намірів до інституціоналізації багаторівневих правових механізмів і впровадження фінансово-економічних інструментів.

Сьогодні загальноновизнано, що найбільш комплексним і досконалим є законодавче забезпечення природоохоронної діяльності в країнах ЄС. Відповідне регулювання екологоорієнтованого розвитку аграрного сектору спирається на положення Спільної аграрної політики (Common Agricultural Policy), Європейського зеленого курсу (European Green Deal) та стратегій Farm to Fork і Biodiversity Strategy. Зазначені програмні документи визначають не лише джерела фінансування та пріоритетні напрями (скорочення викидів парникових газів, збільшення частки органічного землеробства, відновлення ґрунтів, збереження біорізноманіття, поширення циркулярних моделей використання ресурсів), а й формують нормативні стандарти, що поступово стають орієнтиром для світової екологічної політики.

В Україні правові засади охорони довкілля базуються на законах “Про охорону навколишнього природного середовища” й “Про органічне виробництво та обіг органічної продукції”, Стратегії екологічної політики України до 2030 року та низці галузевих програм розвитку сільськогосподарства. Конвергенція та гармонізація цих документів із європейськими стандартами створює не лише інституційні передумови для інтеграції вітчизняних агровиробників у європейський і світовий ринки, але й відкриває нові перспективи для диверсифікації джерел фінансового забезпечення екологічної модернізації.

Результати проведених досліджень підтверджують, що в умовах українських реалій особливого значення набуває регіональний рівень реалізації екологічної політики. Важливим напрямом є реформування системи фондів охорони навколишнього природного середовища (ФОНПС). Їх модернізація — через розширення фінансової автономії, запровадження прозорих механізмів розподілу ресурсів і чітке визначення пріоритетних екологічних програм — може стати ключовим інструментом підвищення результативності природоохоронної діяльності й забезпечення стійкого розвитку місцевих громад. Зокрема, необхідно надати їм більшу самостійність, запровадити прозорий та ефективний механізм використання коштів на цільові екологічні заходи, законодавчо встановити мінімальний рівень фінансування як на державному, так і на місцевому рівнях, визначити пріоритетні програми, підвищити ставки екологічних податків й ухвалити єди-

ний нормативно-правовий акт, що регламентує порядок фінансування природоохоронної діяльності [11]. При цьому варто враховувати, що “екологічна безпека територій формується через поєднання організаційно-економічних механізмів, які забезпечують ефективне використання природно-ресурсного потенціалу та зниження екологічних ризиків” [12]. З метою посилення фінансового стимулювання екологоорієнтованого розвитку регіонів України доцільно: збільшити обсяги інвестицій в екологічні інновації з різних джерел; активніше залучати венчурний капітал; розширити участь підприємств у проєктах, що фінансуються структурними фондами ЄС; забезпечити державну підтримку малого та середнього бізнесу у сфері “зелених” технологій; створити цільові фонди для модернізації виробництва; сприяти розвитку інноваційних кластерів [13].

Підґрунтям реалізації проєктів стало-го розвитку підприємств є систематичне фінансування, що потребує мобілізації ресурсів широкого кола стейкхолдерів, використання спеціалізованих фінансових моделей і методів інвестування [14]. У цьому контексті важливу роль відіграє державно-приватне партнерство, яке може забезпечити належні організаційно-економічні умови для впровадження формалізованих систем екологічного управління.

Нині у світовій економіці функціонує понад 50 систем екологічного менеджменту, які вважаються стандартними. Для України, в умовах євроінтеграційних процесів, стратегічно важливим є вивчення й впровадження міжнародних стандартів серії ISO 14001:2015 (Environmental Management Systems) та EMAS (Eco-Management and Audit Scheme), які становлять основу законодавчого забезпечення природоохоронної діяльності агровиробників. Вони забезпечують прозорість інформаційних потоків, інтеграцію в глобальні бази даних і можливість порівняльного аналізу з європейськими практиками. У країнах ЄС для підвищення результативності природоохоронної діяльності підприємств було розроблено та впроваджено систему управління EMAS. Однак у вітчизняних аграрних підприємствах ці системи поки що мають обмежене застосування через недостатню увагу з боку державних органів, низький рівень зацікавленості управлінських структур і високі витрати на сертифікацію.

Інтенсифікація виробництва в умовах політичної та економічної нестабільності загострює проблему ефективного використання природних ресурсів. У цьому контексті запровадження багатокомпонентної моделі оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств доцільно розглядати як

ключову умову забезпечення їхньої фінансової стійкості та екологічної безпеки. Реалізація такої моделі сприяє:

- збереженню й відновленню природних ресурсів;
- зменшенню екологічних ризиків і підвищенню ресурсоефективності;
- розширенню доступу до зовнішніх ринків і фінансових інструментів (“зелених” інвестицій, грантів, програм підтримки) на основі відповідності європейським стандартам;
- формуванню позитивного іміджу;
- покращенню якості життя населення.

Зазначене узгоджується з підходом, згідно з яким концепція сталого розвитку сьогодні є пріоритетною для побудови ефективних економічних систем і визначення критеріїв результативності господарської діяльності [15]. Відтак у процесі інтеграції аграрного сектору України до європейського ринку стратегічного значення набуває поетапне впровадження концептуальної моделі оцінювання систем управління, що поєднує економічні, екологічні, соціальні та інноваційні показники. Особливу роль при цьому відіграють міжнародні стандарти. У *табл. 1* представлена порівняльна характеристика нормативно-правового забезпечення основ екологізації аграрного сектору в Україні та ЄС.

Враховуючи складність і невизначеність економічної ситуації, яка нині склалася в Україні, показники оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств доцільно аналізувати за міжнародними стандартами в трьох сценаріях: песимістичному (воєнний стан), помірному (повоєнне відновлення економіки) та оптимістичному (довгострокова перспектива).

Виділення спільних індикаторів для ISO 14001 та EMAS може стати методологічною основою оцінювання систем екологічного менеджменту вітчизняних підприємств, забезпечуючи ухвалення більш ефективних управлінських рішень з урахуванням ситуаційного підходу. У *табл. 2* відображено сценарії їх впровадження в аграрних підприємствах України. За умови песимістичного сценарію основним бар’єром є наслідки воєнного стану: фінансова нестабільність, обмеженість матеріальних ресурсів і відсутність економічних стимулів. У разі помірному сценарію передбачається поступова адаптація підприємств до відповідних стандартів через пілотні програми та часткову державну підтримку. Оптимістичний сценарій враховує, що ISO 14001 й EMAS стають базовими стандартами екологічного менеджменту.

У *табл. 1* і *2* представлені порівняння законодавчих засад, спільні показники (критерії) та сценарна матриця для найбільш поширених у

Таблиця 1

Порівняння законодавчих і стратегічних основ екологізації аграрного сектору в Україні та ЄС

Критерії (напрями)	Україна	Європейський Союз
Основні законодавчі акти	Закон “Про охорону навколишнього природного середовища” (1991), Закон “Про органічне виробництво та обіг органічної продукції” (2018)	Договір про функціонування ЄС (ст. 191–193 про охорону довкілля), регламенти та директиви САП (Common Agricultural Policy)
Стратегічні документи	Стратегія екологічної політики України до 2030 року, Стратегія розвитку сільськогосподарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	Європейський зелений курс (2019), Стратегія Farm to Fork, Стратегія біорізноманіття до 2030 року
Аграрна політика	Державна підтримка агровиробників (дотації, кредити, часткова компенсація); початкове, переважно фрагментарне врахування екологічних критеріїв	Спільна аграрна політика (САП) — прями виплати фермерам з умовою дотримання екологічних вимог (“екосхеми”)
Пріоритети екологізації	Розвиток органічного виробництва; зниження забруднення ґрунтів і вод; охорона земель від ерозії	Скорочення використання пестицидів на 50%, добрив на 20%; збільшення органічних угідь до 25%; зменшення викидів парникових газів
Система моніторингу	Держстат, Міндовкілля, сертифікаційні органи органічної продукції; система ще формується	Eurostat*, ЕЕА**, інтегровані системи моніторингу довкілля та агросектору (IACS***, LPIS****)
Фінансування	Обмежене державними програмами та міжнародними грантами (FAO, Світовий банк, ЄБРР)	Значні кошти з бюджету САП (≈ 30% бюджету ЄС спрямовується на “зелену” трансформацію агросектору)
Інноваційний компонент	Окремі програми підтримки цифровізації та інновацій (пілотні проєкти, міжнародні гранти)	“Горизонт Європа”, EIP-AGRI*****, широке фінансування досліджень та інновацій у сфері агроєкології

Джерело: сформовано автором.

Примітки: * Eurostat — Statistical Office of the European Union (Статистичне управління Європейського Союзу). ** ЕЕА — European Environment Agency (Європейське агентство з довкілля). *** IACS — Integrated Administration and Control System (Інтегрована система адміністрування та контролю; використовується в управлінні та моніторингу аграрних субсидій у рамках САП). **** LPIS — Land Parcel Identification System (Система ідентифікації земельних ділянок; частина IACS використовується для просторового моніторингу сільськогосподарських угідь). ***** EIP-AGRI — European Innovation Partnership for Agricultural Productivity and Sustainability (Європейське інноваційне партнерство з питань продуктивності та сталості сільського господарства).

Таблиця 2

Узагальнена сценарна матриця впровадження екологічного менеджменту в аграрних підприємствах України

Показники	Сценарії		
	Песимістичний (криза)	Помірний (відновлення)	Оптимістичний (довгостроковий)
Рівень впровадження систем екологічного менеджменту	<ul style="list-style-type: none"> ISO: окремі великі підприємства EMAS: не впроваджено 	<ul style="list-style-type: none"> ISO: поступове впровадження у МСП EMAS: пілотні проєкти 	<ul style="list-style-type: none"> ISO: масове впровадження EMAS: активна інтеграція
Системи моніторингу та контролю	Мінімальний контроль, фрагментарний облік даних	Базові системи моніторингу з елементами цифровізації	Автоматизовані системи екологічного моніторингу, інтегровані інформаційними платформами ЄС
Фінансове забезпечення екологічних заходів	Дуже обмежене фінансування; відсутність економічних стимулів	Обмежене фінансування за рахунок кредитів і міжнародних грантів	Розвинуте фінансування через програми ЄС, державну підтримку та приватні інвестиції

Показники	Сценарії		
	Песимістичний (криза)	Помірний (відновлення)	Оптимістичний (довгостроковий)
Інноваційний розвиток та цифровізація	Використання лише базових технологічних рішень	Поодинокі приклади впровадження цифрових технологій	Широке використання цифрових платформ, “зелених” інновацій і циркулярних моделей виробництва
Екологічні результати діяльності	Збереження негативного впливу на довкілля; низька якість екологічних практик	Стабілізація ситуації; часткове поширення органічних практик	Відновлення ґрунтів, зменшення викидів, збереження біорізноманіття
Соціально-економічний ефект	Скорочення робочих місць; низький рівень довіри	Поступове зростання соціальної відповідальності підприємств	Високий рівень довіри стейкхолдерів; створення нових робочих місць; підвищення іміджу підприємств

Джерело: сформовано автором.

світовій практиці формалізованих систем екологічного менеджменту. На цій основі виокремлено уніфіковані індикатори, що охоплюють п'ять ключових блоків: моніторинг (періодичність, обсяг і рівень автоматизації збору даних); фінансування (частка витрат на екологічні заходи, джерела фінансування); інноваційність (використання цифрових платформ, впровадження циркулярних моделей); екологічні результати (покращення стану ґрунтів, збереження біорізноманіття, зменшення шкідливих викидів); соціальний ефект (створення робочих місць, зростання довіри суспільства, підвищення ринкового іміджу підприємства).

Узагальнення наукових підходів свідчить, що обґрунтування методичних засад щодо розроблення і впровадження моделі оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств є важливим етапом

підвищення їхньої конкурентоспроможності та адаптації до вимог ЄС. Гармонізація національного екологічного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу надає цій моделі стратегічного значення, оскільки вона забезпечує інтеграцію сучасних стандартів сталого розвитку в управлінську практику з урахуванням національної специфіки (рис. 1).

Концептуальна модель оцінювання представлена як багаторівнева структура, що базується на нормативно-правовому та інституційному забезпеченні. Її застосування на основі сценарного підходу забезпечує можливість ранжування аграрних підприємств за рівнем готовності до євроінтеграції та визначення пріоритетних напрямів державної підтримки (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна модель оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств у кризових і післякризових умовах

Джерело: розроблено автором.

Формалізація оцінювання передбачає експертний розгляд значень кожного індикатора за шкалою від 0 до 100 балів. Інтегрований індекс I розраховується як зважена сума показників:

$$I = \sum_{i=1}^n w_i \times x_i,$$

де w_i — ваговий коефіцієнт i -го індикатора; x_i — його оцінка; n — кількість індикаторів.

Такий підхід дає змогу поєднувати кількісні та якісні характеристики у єдиній системі вимірювання. Для підвищення наочності результатів доцільно використовувати радарні чи стовпчикові діаграми, а також сценарну матрицю, що відображає інтегральний індекс у трьох варіантах розвитку — песимістичному, помірному та оптимістичному. Впровадження цієї моделі з урахуванням стандартів ISO 14001 та EMAS сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності підприємств, але й розширенню їхніх можливостей участі в міжнародних екологічних програмах, залученню інвестицій і формуванню позитивного іміджу.

Запропонована концептуальна модель оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств відіграє особливу роль в умовах кризи та післякризового відновлення. Її застосування доцільне на різних рівнях управління: державними органами влади — під час формування цільових програм підтримки аграрного сектору, дорадчими службами — для надання науково обґрунтованих рекомендацій, аграрними підприємствами — для стратегічного планування та оцінювання

власної екологоорієнтованої діяльності. Таким чином, застосування багатокомпонентного аналізу й комплексного підходу в системі управління підприємств аграрного сектору сприятиме забезпеченню їхнього сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Оцінювання систем управління екологоорієнтованим розвитком аграрних підприємств доцільно здійснювати з використанням сценарного підходу, що зумовлено специфікою функціонування господарюючих суб'єктів у кризових і післякризових умовах. Запропонована концептуальна модель забезпечує інтеграцію економічних, екологічних, соціальних та інноваційних індикаторів, що створює підґрунтя для комплексного оцінювання спроможності підприємств до впровадження міжнародних стандартів екологічного менеджменту ISO 14001 та EMAS. Практична реалізація моделі відкриває можливості для класифікації підприємств за рівнем екологізації, науково обґрунтованого визначення пріоритетних напрямів державної підтримки та оптимізації управлінських рішень з урахуванням актуальних політико-економічних умов, зокрема в період дії воєнного стану. Таким чином, розроблений підхід може бути використаний як інструмент стратегічного планування для органів державної влади, дорадчих служб та аграрних підприємств, сприяючи підвищенню їхньої конкурентоспроможності, стійкості розвитку та розширенню можливостей доступу до “зелених” інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дребот О. І., Дем'янюк О. С. Ключові детермінанти зеленої економіки для розвитку вітчизняного аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 2. С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.2.70>
2. Добряк Д. С., Дребот Д. І., Мельник П. П., Сахарницька П. І. Стан і перспектива розвитку еколого-економічної інтегрованості землекористування в агросфері. *Збалансоване природокористування*. 2020. № 3. С. 6–23. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.3.2020.212596>
3. Мішенін Є. В., Ярова І. Є. Оцінка екодеструктивного аграрного природокористування та економіко-правова відповідальність у системі земельних відносин: методологічний аспект. *Збалансоване природокористування*. 2024. № 3. С. 14–21. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.3.2024.314825>
4. Шкуратов О. І., Чудовська В. А. Методика інтегральної оцінки рівня інноваційної активності економіки. *Відкрита наука та інновації*. 2024. Вип. 1, № 1. С. 62–72. DOI: <https://doi.org/10.62405/osi.2024.01.05>
5. Orsato R. Competitive environmental strategies: when does it pay to be green? *California Management Review*. 2006. Vol. 48, no. 2. P. 127–143.
6. Pigou A. C. *The Economics of Welfare*. London: Macmillan, 1920.
7. Pereira Sánchez Á., Vence Deza X. Environmental policy instruments and eco-innovation: an overview of recent studies. *Innovar*. 2015. Vol. 25, no. 58. P. 65–80. DOI: <https://doi.org/10.15446/innovar.v25n58.52426>
8. Поліщук В. М., Мудрак Д. О., Мудрак О. В. Системний аналіз якості навколишнього середовища Європи через призму еколого-економічних індикаторів. *Збалансоване природокористування*. 2024. № 2. С. 42–55. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.2.2024.309921>
9. Rockström J., Gupta J., Qin D. et al. Safe and just Earth system boundaries. *Nature*. 2023. Vol. 619, no. 7968. P. 102–111. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06083-8>
10. Охота Ю., Чіков І., Білокінна І. Концептуальна полікомпонентна модель інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу. *Балтійський журнал економічних досліджень*. 2024. Вип. 10, № 2. С. 196–210. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210>

11. Матвійчук Н., Коленда Н., Стащук О. та ін. Правове забезпечення бюджетного фінансування природоохоронної діяльності в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Вип. 3, № 38. С. 465–473. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i38.237479>
12. Шкуратов О. І., Чудовська В. А. Концептуальні засади організаційно-економічного забезпечення екологічної безпеки територій. *Економіка та держава*. 2022. № 6. С. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.6.4>
13. Скороход І., Горбач Л. Інноваційно-інвестиційне забезпечення регіонального екобезпечного розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Вип. 3, № 38. С. 456–464. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i38.237478>
14. Солодовнік О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-17>
15. Рибачук В. П. Теоретико-методологічні оцінки формування інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталого розвитку. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 3 (111). С. 20–28. DOI: [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2021-3\(111\)-3](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2021-3(111)-3)

IMPROVING THE ASSESSMENT OF ECO-ORIENTED DEVELOPMENT MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Palenyachak O.

Candidate of Economic Sciences

Institute of Agriculture of Carpathian Region (Obroshyne village, Lviv district, Lviv region, Ukraine)
e-mail: lxan.ua@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6880-0029>

The harmonization of the national environmental management system with European standards will serve as a key prerequisite for achieving sustainable development of domestic agricultural production. Therefore, the study is based on a systemic approach that includes the analysis of Ukrainian regulatory and legal acts and EU documents, international standards ISO 14001 and EMAS, as well as the application of situational modeling elements (pessimistic, moderate, and optimistic scenarios). The use of the scenario approach is considered as a tool for adapting management decisions to different economic and political conditions, which is particularly important in wartime and post-war contexts. The developed conceptual model for assessing the management systems of eco-oriented development of agricultural enterprises plays a special role in times of crisis and post-crisis recovery and envisages the integration of economic, environmental, social, and innovation indicators. Its application is appropriate at various levels of management: by state authorities — in the process of forming targeted programs for supporting the agricultural sector, by advisory services — in providing scientifically grounded recommendations, by agricultural enterprises — for strategic planning and assessing their own eco-oriented activities. The implementation and improvement of the proposed model are aimed at enhancing the competitiveness of domestic agricultural enterprises, ensuring effective decision-making, building trust among stakeholders, and expanding opportunities for attracting green investments.

Keywords: scenario-based approach, evaluation model, management, financial incentives, monitoring, greening, sustainable development.

REFERENCES

1. Drebot, O. I., & Demianiuk, O. S. (2025). Key determinants of the green economy for the development of the domestic agricultural sector. *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, 2, 70–75. doi: 10.32702/2306-6814.2025.2.70
2. Dobriak, D. S., Drebot, D. I., Melnyk, P. P., & Sakharnytska, P. I. (2020). State and prospects of development of ecological and economic integration of land use in the agricultural sector. *Balanced Nature Using*, 3, 6–23. doi: 10.33730/2310-4678.3.2020.212596
3. Mishenin, Ye. V., & Yarova, I. Ye. (2024). Assessment of eco-destructive agricultural nature management and economic and legal responsibility in the system of land relations: Methodological aspect. *Balanced Nature Using*, 3, 14–21. doi: 10.33730/2310-4678.3.2024.314825
4. Shkuratov, O. I., & Chudovska, V. A. (2024). Methodology for integrated assessment of the level of innovative activity of the economy. *Open Science and Innovation*, 1(1), 62–72. doi: 10.62405/osi.2024.01.05
5. Orsato, R. (2006). Competitive environmental strategies: When does it pay to be green? *California Management Review*, 48(2), 127–143.
6. Pigou, A. C. (1920). *The Economics of Welfare*. London: Macmillan.
7. Pereira Sánchez, Á., & Vence Deza, X. (2015). Environmental policy instruments and eco-innovation: An overview of recent studies. *Innovar*, 25(58), 65–80. doi: 10.15446/innovar.v25n58.52426
8. Polishchuk, V. M., Mudrak, D. O., & Mudrak, O. V. (2024). System analysis of environmental quality in Europe through the prism of ecological and economic indicators. *Balanced Nature Using*, 2, 42–55. doi: 10.33730/2310-4678.2.2024.309921
9. Rockström, J., Gupta, J., Qin, D., Lade, S. J., Abrams, J. F., Andersen, L. S., & Zhang, X. (2023). Safe and just Earth system boundaries. *Nature*, 619(7968), 102–111. doi: 10.1038/s41586-023-06083-8
10. Okhota, Yu., Chikov, I., & Bilokinna, I. (2024). Conceptual polycomponent model of the innovative mechanism

- for increasing the competitiveness of agro-industrial complex enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10(2), 196–210. doi: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210
11. Matviichuk, N., Kolenda, N., Stashchuk, O., Tesliuk, S., & Sydoruk, S. (2021). Legal support of budget financing of environmental protection activities in Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(38), 465–473. doi: 10.18371/fcaptp.v3i38.237479
 12. Shkuratov, O. I., & Chudovska, V. A. (2022). Conceptual principles of organizational and economic support for environmental safety of territories. *Ekonomika ta Derzhava*, 6, 4–9. doi: 10.32702/2306-6806.2022.6.4
 13. Skorokhod, I., & Horbach, L. (2021). Innovation and investment support of regional environmentally safe development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(38), 456–464. doi: 10.18371/fcaptp.v3i38.237478
 14. Solodovnik, O. (2023). Financial support for sustainable development of enterprises. *Economy and Society*, 49. doi: 10.32782/2524-0072/2023-49-17
 15. Rybachuk, V. P. (2021). Theoretical and methodological assessments of the formation of an innovative model of the agricultural sector based on sustainable development principles. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 3(111), 20–28. doi: 10.31521/2313-092X/2021-3(111)-3

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАЛЕНИЧАК Олександра Василівна — кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник сектору економіки, Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН (вул. Грушевського, 5, с. Оброшине, Львівський р-н, Львівська обл., Україна, 81115; e-mail: lxan.ua@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6880-0029>).

Новини

Новини

Новини • Новини • Новини

Великі земельні угоди під компенсацію викидів вуглецю — можливі чи загрози? Міжнародна ініціатива Land Matrix опублікувала звіт про великомасштабне захоплення землі для вуглецевих проєктів, які “компенсують” викиди парникових газів. Аналіз 217 угод охопив близько 9 млн гектарів, порівнянних за площею з Австрією, переважно в Латинській Америці та Африці, зокрема в Бразилії та Республіці Конго. Звіт підкреслює ризики для прав місцевих громад, переміщення корінних народів, обмежені додаткові вигоди та недостатню прозорість угод, а також ставить під сумнів користь таких проєктів для сталого розвитку. Для зменшення соціальної та екологічної несправедливості рекомендують юридичне визнання прав громад, узгодження з глобальними механізмами (VGGT) та підвищення прозорості земельних угод. Хоча звіт не фокусується на Східній Європі та Україні, його висновки актуальні і для нас: через глобальний попит на вуглецеві кредити подібні проєкти можуть з'явитися і в Україні, не зважаючи на фінансову привабливість, і нести значні ризики.